

Методичні рекомендації по підготовці до семінарських занять

Семінарське заняття – це вид аудиторного навчального заняття, під час якого проводиться обговорення питань за попередньо визначеними темами. Як правило, на обговорення за певною темою виноситься 3-4 питання.

Підготовку до семінарського заняття варто розпочати з вивчення рекомендованої до заняття літератури. Під час опрацювання літератури варто робити виписки, складати до кожного питання семінарського заняття розгорнутий тезисний план відповіді, виписувати цитати з посиланням на автора.

Доповідь на семінарі повинна починатися зі вступу, далі містити основні тези виступу, їх аргументацію, а наприкінці виступу обов'язково повинен бути висновок.

Розраховуйте час. Виступ по питанню не повинен тривати більше 7 хвилин, оскільки увага слухачів послаблюється і вони не сприймають інформацію.

Не читайте з аркушу. Говоріть власними словами.

Треба пам'ятати, що будь-яка імпровізація ґрунтується на домашній заготовці.

Під час обговорення доповіді треба уникати повторень тез та фактів, що прозвучали під час виступу, говорити по суті, дотримуватися грамотного та чіткого викладу.

Ґрунтовність відповіді посилить використання додаткової літератури. Історія – наука, що спонукає до пошуків та роздумів, кожен історик має власну точку зору на інтерпретацію певних подій та фактів. Тому, наводячі думки істориків, необхідно зазначати їх авторів.

Всесвітня мережа Інтернету допомагає шукати інформацію про історичні події. Однак, такого автора як «Інтернет» не існує. Тому, знайшовши матеріал у мережі, занотуйте, хто є його автором, на якому сайті він розташований.

Тема 1. Засади історичного краєзнавства

Питання для обговорення

1. Джерела історико-краєзнавчих досліджень.
2. Методи дослідження історичного краєзнавства.
3. Методика проведення історико-краєзнавчих досліджень.

Література:

Крачило М. П. Краєзнавство і туризм : підручник. Київ : Вища школа, 1994. Розділ 6, розділ 7. URL : http://buklib.net/index.php?option=com_jbook&catid=210

Макарчук С. Писемні джерела з історії України. Львів : Світ, 1999. URL: https://www.studmed.ru/view/makarchuk-s-pisemn-dzherela-z-storyi-ukrayini_913a48ca4b4.html?page

Макарчук С. Історичні не писемні джерела з історії України. Львів : Видавничий цент ЛНУ ім. Івана Франка, 2002. С. 104-158. URL :

https://shron1.chtyvo.org.ua/Makarчук_Stepan/Istorychni_nepysezni_dzherela.pdf?PHPSESSID=78f6fc0f47b562b843cad7c85af0bc8

Недря Т.В. Методичні рекомендації з організації та проведення пошуково-дослідницької роботи під час краєзнавчих екскурсій, походів, експедицій. Кам'янець-Подільський, 2014. 21 с. URL : <https://www.slideshare.net/NatashaKachkovskaya/ss-46557963>.

Петранівський В.Л., Рутинський М.Й. Туристичне краєзнавство: Навч. посіб. / За ред. проф. Ф.Д. Заставного. Київ : Знання, 2006. URL : https://tourlib.net/books_ukr/petranivsky2.htm

Тема 2. Становлення та розвиток історичного краєзнавства

Питання для обговорення

1. Витоки українського краєзнавства.
2. Зародження наукового краєзнавства.
3. Історичне краєзнавство на сучасному етапі.
4. Сучасні запорозькі краєзнавці: А.І. Карагодін, С.М. Білівненко, Р. Акбаш.

Література:

Бугрій В.С. Становлення наукових засад історичного краєзнавства в Україні (друга половина XIX – початок XX ст.). *Сумський історико-архівний журнал*. 2014. № XXIII. С. 11-17. URL : https://shron1.chtyvo.org.ua/Buhrii_Volodymyr/Stanovlennia_naukovykh_zasad_istorychnoho_kraieznavstva_v_Ukraini.pdf

Гончаров О. Українське краєзнавство: від тернистого минулого до викликів сьогодення. *Polonistyczno-Ukrainoznawcze Studia Naukowe*. 2016. № 2. С.194-210. URL : <https://marszalek.com.pl/between/2016/12.pdf>.

Петранівський В.Л., Рутинський М.Й. Туристичне краєзнавство: Навч. посіб. Київ : Знання, 2006. URL : https://tourlib.net/books_ukr/petranivsky2.htm

Реєнт О., Дмитрук В. Поступ українського краєзнавства. *Краєзнавство*. 2015. № 1/2. С. 8-27.

Сайт Запорізької обласної організації Національної спілки краєзнавців України. URL : <https://zoonsku.jimdofree.com/>.

Тема 3. Козацька колонізація Запорозжя у XVI – на початку XVII ст.

Питання для обговорення

1. Дике поле у XVI ст. як об'єкт протистояння кримських татар та українського населення.
2. Топографія Дніпровських порогів XVI – початку XVII ст.
3. Д. Вишневецький та Хортицький замок.
4. Топографія Запорозьких Січей.

Література:

Власов О. Ю. Дніпровські пороги за джерелами кін. XVI – XVIII ст. *Музейний вісник*. 2015. № 15. С.145-157.

Пірко В.О. Заселення і господарське освоєння Степової України в XVI-XVIII ст. Донецьк : Східний видавничий дім, 2004. С. 14-22. URL : https://web.archive.org/web/20170214232451/http://shron.chtyvo.org.ua/Vasyl_Pirko/Zaseleння_i_hospodarske_osvoiennia_Stepovoi_Ukrainy_v_XVI-XVIII_st.pdf.

Яворницький Д.І. Дніпрові пороги. Дніпропетровськ : Промінь, 1989. 55 с. URL : https://zp.gov.ua/upload/editor/yavornickij_d-dniprovi_porogi-1928.pdf.

Яворницький Д.І. Історія запорізьких козаків. Т. 1. Львів : Світ, 1991. С.63-65, 67-68, 71-76, 79-82, 93, 96-97, 110.

Яворницький Д.І. Історія запорізьких козаків. Т. 2. Львів : Світ, 1991. С.15-21.

Тема 4. Запорозькі Вольності періоду Нової Січі

Питання для обговорення

1. Адміністративно-територіальний устрій та органи влади Нової Січі.
2. Сільське господарство та промисли на території Вольностей Війська Запорозького.
3. Участь запорожців Нової Січі у військових кампаніях Росії.
4. Дніпровська укріплена лінія.

Література:

Голобуцький В. Запорозьке козацтво. Київ : Вища школа, 1994. С.495-538. URL: <http://litopys.org.ua/holob/hol16.htm>.

Мірущенко О. Економічний розвиток Запорозьких Вольностей періоду Нової Січі / Інститут української археографії та джерелознавства ім. М.С.Грушевського НАН України. Запорізьке відділення; Східний інститут українознавства ім. Ковальських. Запорізька філія; Запорізьке наукове товариство ім. Я. Новицького; Запорізький національний університет. Київ, 2015. 216 с.

Шпитальов Г.Г. Військова служба запорозького козацтва в російсько-турецьких війнах 1735-1739 та 1768-1774 років. Запоріжжя : Прем'єр, 2004. 240 с. URL: http://www.cossackdom.com/monograf/book_visksluzhba.html.

Українське козацтво. Мала енциклопедія. Київ: Генеза; Запоріжжя: Прем'єр, 2002. 568 с.

Заруба В.М. Адміністративно-територіальний устрій та адміністрація Війська Запорозького у 1648-1782 рр. Дніпропетровськ : ПП «Ліра ЛТД», 2007. 380 с.

Молдавський Р.Л. Нова Дніпровська лінія укріплень (1770-1791 рр.). *Запорозька спадщина*. Випуск 16. Запоріжжя: ТанDEM-У, 2007. 85 с.

Якубова Т.А. Военные кампании 1736-1737 гг. русско-турецкой войны и участие в них украинского казачества. *Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету*. 2009. Вип.26. С.221-226. URL: http://old.istznu.org/dc/file.php?host_id=1&path=/page/issues/26/26/yakubova.pdf.

Молдавський Р.Л. Історія Петрівської фортеці Нової Дніпровської лінії (1770-1791 рр.). *Наукові праці історичного факультету Запорізького*

державного університету. 2005. Вип.19. С.80-85. URL:
http://old.istznu.org/dc/file.php?host_id=1&path=/page/issues/19/19/moldavsky.pdf.

Тема 5. Запорізький край після зруйнування Нової Січі

Питання для обговорення

1. Ліквідація Нової Січі.
2. Задунайська Січ і виникнення Азовського козацького війська.
3. Господарська діяльність Азовського козацького війська.
4. Військова служба Азовського козацького війська.

Література:

Бачинський А.Д. Січ Задунайська. 1775-1828. Історико-документальний нарис. Одеса : МП «Гермес», 1994. 124 с.

Бойко А.В., Маленко Л.М. Матеріали до історії Азовського козацького війська. Запоріжжя, 1995. 220 с.

Маленко Л. Азовське козацьке військо (1828-1866). Запоріжжя, 2000. 514 с.

Рощина Л.М. Соціальне становище Задунайської Січі на початку XIX ст. та повернення задунайців у межі Російської держави у 1828 р. *Наукові праці історичного факультету ЗДУ*. 1998. Випуск IV. С. 30-38. URL:
https://shron1.chtyvo.org.ua/Roschyna_LM/Sotsialne_stanovysche_Zadunaiskoi_Sic_hi_na_pochatku_KhIKh_st_ta_povernennia_zadunaitiv_u_mezhi_Rosi.pdf?PHPSESSID=9909741b6e41f2f66965cd481da85c67.

Задунайський В. Становлення української піхоти в Чорноморському та Азовському козацьких військах (кінець XVIII – 60-х рр. XIX ст.). *Історія*. 2010. № 4, липень-серпень. С.80-83. URL:
<http://dspace.nbu.gov.ua/bitstream/handle/123456789/22208/17-Zadunajs%27kyu.pdf?sequence=1>.

Бойко А.В. Запорозький зимівник в останній чверті XVIII ст. *Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету*. 2009. Вип.26. С.126-130. URL:
http://old.istznu.org/dc/file.php?host_id=1&path=/page/issues/26/26/boyko.pdf.

Маленко Л.М. Гідний наслідування приклад у господарюванні. *Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету*. 2009. Вип.26. С.200-204. URL:
http://old.istznu.org/dc/file.php?host_id=1&path=/page/issues/26/26/malenko.pdf.

Тема 6. Колонізація Запорізького краю наприкінці XVIII – у XIX ст.

Питання для обговорення

1. Причини просування Російської держави до Чорного та Азовського морів.
2. Поміщицька колонізація краю.
3. Іноземна колонізація на території Запоріжжя.
4. Заснування нових населених пунктів наприкінці XVIII – у XIX ст.

Література:

Короленко Б. Геополітичне становище Північного Причорномор'я (1787-1796 років): український вимір. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія: Українознавство*. 2007. Випуск 11. С.20-23. URL: <http://ukrbulletin.univ.kiev.ua/Visnyk-11/Korolenko.html>.

Ликова В. Поміщики і державні селяни: імперська традиція та місцева реальність. *Наукові записки Інституту української археографії та джерелознавства ім. М.С. Грушевського НАН України*. Т. 19. Кн. 1. С.532-539. URL: <http://dspace.nbu.gov.ua/bitstream/handle/123456789/27016/37-Lykova.pdf?sequence=1>.

Краснобай С.Г. Участь запорозької старшини в процесі поміщицької колонізації Південної України (кінець XVIII ст.). *Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету*. 2013. Вип. XXXVI. С.59-61. URL: <http://old.istznu.org/page/issues/36/krasnobay.pdf>.

Кабузан В.М. Заселение Новороссии (Екатеринославской и Херсонской губернии) в XVIII – первой половине XIX в. (1719-1858 гг.). Москва : Наука, 1976. 304 с. URL : http://irbis-nbu.gov.ua/cgi-bin/ua/elib.exe?Z21ID=&I21DBN=UKRLIB&P21DBN=UKRLIB&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=online_book&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=FF=&S21STR=ukr0001167.

Історія німців України. Матеріали всеукраїнської наукової конференції. Київ : ІПІЕНД ім. І.Ф. Кураса НАН України, 2017. 152 с. URL : https://shron3.chtyvo.org.ua/Zbirka/Istoriia_nimtsiv_Ukrainy_Materialy_vseukrainskoi_naukovoii_konferentsii.pdf?PHPSESSID=1082ee3a9f1f8000b0d3e482e9f6f8b4.

Мільчев В. І. Перше поселення болгар-колоністів в Україні: з історії виникнення Борщагівської колонії у 1765 р. *Музейний вісник*. 2011. № 11/2. С.19-26.

Максимчук Н.Г. Заселення старообрядцями села Велика Знам'янка. *Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету*. 2010. Вип 28. С.37-39. URL : http://old.istznu.org/dc/file.php?host_id=1&path=/page/issues/28/./maksymchuk.pdf.

Щукін В.В. З історії містечка Великий Токмак. *Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету*. 2007. Вип.21. С.52-54. URL : http://old.istznu.org/dc/file.php?host_id=1&path=/page/issues/21/21/shchukin.pdf.

Тема 7. Запорізький край у XIX – на початку XX ст.

Заняття 1

Питання для обговорення

1. Адміністративно-територіальний устрій Запорізького краю.
2. Склад населення регіону.
3. Стан розвитку сільського господарства.
4. Промисловість та торгівля.

Література:

Лиман І., Константинова В. Український Південь очима консулів Британської імперії XIX – початку XX ст. Том 1 : Британські консули в портовому місті Бердянську. Київ, 2018. С.16-26. URL : <http://ri-urbanhistory.org.ua/library/British%20Consuls%20in%20Berdyansk.pdf>.

Британський консул і промисловець Джон Грієвз. / Лиман Ігор, Константинова Вікторія, Данченко Євген. Бердянськ: Видавець Ткачук О.В., 2017. С.16-30. URL : <http://ri-urbanhistory.org.ua/library/konstantinova-liman/John%20Greaves.pdf>.

Історія міст і сіл Української РСР. Запорізька область. Київ : Головна редакція УРЕ АН УРСР, 1970. 765 с. URL : http://history.org.ua/LiberUA/IMSU_ZapObl_1970/IMSU_ZapObl_1970.pdf.

Лініков В.А. Про дату заснування міста Олександрівська в контексті інформаційної війни. *Музейний вісник*. 2018. № 18. С.192-202. URL :

Карагодін А.И. История Запорожского края (1770-1917). Запорожье : Изд-во Запорожского государственного университета, 1998. 285 с.

Ядловська О.С. Етнічний склад населення Півдня України напередодні 1917 р. *Чорноморський літопис*. 2011. Випуск 3. С.85-88. URL : <http://dspace.nbu.gov.ua/bitstream/handle/123456789/77837/16-Yablovska.pdf?sequence=1>.

Волова Л., Чуприна А. Александровскъ – Запорожье: Очерки истории города. Запорожье: Запорозька Січ, 1997. 188 с.

«Кращий порт Азовського моря». Літопис історії Бердянська очима кореспондентів «Одеського Вісника» (1861-1875 рр.) / Упорядники: І.І. Лиман, В.М. Константинова. Бердянськ – Таганрог: РА «Тандем-У», 2007. 360 с. URL : http://ri-urbanhistory.org.ua/library/konstantinova-liman/Krashyi_port.pdf.

Ткаченко В.Г. Міське самоврядування Олександрівська (кінець XVIII – початок XX ст.). *Наукові праці історичного факультету Запорізького державного університету*. 1999. Вип.7. URL : <https://istznu.org/index.php/journal/article/view/591/561>.

Шиханов Р.Б. Олександрівська біржа: втрачені можливості. *Наукові праці історичного факультету Запорізького державного університету*. 1999. Вип.7. URL : <https://istznu.org/index.php/journal/article/view/592/562>.

Замуруйцев О.В. Розвиток землеробства в німецькомовних поселення Півдня України в середині XIX – на початку XX ст. *Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету*. 2013. Вип. 36. С. 100-104. URL : http://old.istznu.org/dc/file.php?host_id=1&path=/page/issues/36/zamuruicev.pdf.

Заняття 2

Питання для обговорення

1. Організація освіти.
2. Побут населення.
3. Народознавчі та історичні дослідження в Запорізькому краї.

Література:

Антощак М.М. Гнедінське ремісничче училище: відкриття та діяльність. *Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету*. 2015. Вип.43. С.122-129. URL : http://old.istznu.org/dc/file.php?host_id=1&path=/page/issues/43/25.pdf.

Запорізький державний технічний університет: Історичний нарис (1900-2000) / Ред.колегія: С.Б.Беліков та інш.; Авт.колектив: О.Ф.Бічевої та інш. Запоріжжя : Дике Поле, 2000. 320 с. URL : http://library.zntu.edu.ua/el_book/history_ZNTU/pdf/1.pdf.

Бровко Б.А. Яків Новицький та його імениті предки. Запоріжжя : Тандем-У, 1997. 60 с.

Ткаченко В.Г. Професійна освіта в Олександрівському повіті. *Південна Україна XVIII-XIX століття*. Вип. 1. Запоріжжя. 1996.

Барков І.В. Локалізація будинків розпусти в міському просторі Олександрівська в 1874-1914 рр. *Музейний вісник*. 2015. № 15. С.200-207.

Волова Л., Чуприна А. Александровскъ – Запорожье: Очерки истории города. Запорожье: Запорозька Січ, 1997. 188 с.

Недря К.М. Благодійна допомога глухонімим у Катеринославській губернії та князь М.П. Урусов. *Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету*. 2015. Вип.44. С.94-98. URL : http://old.istznu.org/dc/file.php?host_id=1&path=/page/issues/44/17.pdf.

Бондарчук О.А. Розвиток освіти в Запорізькому краї (кінець XVIII – XIX ст.). *Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету*. 2010. Вип. 28. С.39-41. URL : http://old.istznu.org/dc/file.php?host_id=1&path=/page/issues/28/.bondarchuk.pdf.

Крылов Н.В. К истории национальных общественных организаций Мелитополя. *Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету*. 2010. Вип. 28. С.105-107. URL : http://old.istznu.org/dc/file.php?host_id=1&path=/page/issues/28/.krylov.pdf.

Сарнацький О.П. Їх імена – то слава Запорізького краю. *Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету*. 2009. Вип.25. С.225-229. URL : http://old.istznu.org/dc/file.php?host_id=1&path=/page/issues/25/25/sarnackiy.pdf.

Кладова Г.Л. Благодійники та меценати на Запоріжжі (XIX ст.). *Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету*. 2009. Вип.25. С.229-232. URL : http://old.istznu.org/dc/file.php?host_id=1&path=/page/issues/25/25/kladova.pdf.

Тема 8. Українська національна революція 1917-1921 рр. на Запорожжі

Питання для обговорення

1. Запорізький край в роки Першої світової війни.
2. Край за доби Центральної Ради.
3. Запорожжя у часи Гетьманату.
4. Революційна стихія кінця 1918 р. – 1920 рр.

Література:

Гвоздик В.С. Становище біженців в Олександрівському повіті Катеринославської губернії в умовах Першої світової війни (1915-1916 рр.). *Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету*. 2012. Вип.34. С.70-74. URL : http://old.istznu.org/dc/file.php?host_id=1&path=/page/issues/34/gvozdyk.pdf.

Щур Ю.І. Українська революція в Запорізькій області (1917-1921 рр.). *Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету*. 2018. Вип. 51. С.64-77. URL : <https://istznu.org/index.php/journal/article/view/9/3>.

Щур Ю. Українська весна 1918 року на Запоріжжі: боротьба за Олександрівськ. *Історична правда*. URL : <https://www.istpravda.com.ua/articles/2017/12/27/151823/>.

Щур Ю.І. Мемуаристика Української революції 1917-1921 років і формування поборницького потенціалу туристичного Запоріжжя. *Матеріали I Міжнародної науково-практичної конференції «Освітні і культурно-мистецькі практики в контексті інтеграції України у міжнародній науково-інноваційний простір» (м. Запоріжжя, 14 травня 2020 р.)*. Запоріжжя : Видавни цтво Хортицької національної академії, 2020. С.682-684. URL : https://tourlib.net/statti_ukr/schur.htm.

Сирцова О.М. Допомога населення воїнам, членам їх сімей та постраждалим особам на Запоріжжі у 1914-1916 та 2014-2016 рр.: порівняльний аналіз. *Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету*. 2018. Вип. 47. С.206-211. URL : <https://istznu.org/index.php/journal/article/view/420/396>.

Орлянський С.Ф. Олександрівське міське громадське управління і єврейська община в 1917-1919 рр. *Наукові праці історичного факультету Запорізького державного університету*. 1999. Вип.7. URL : <https://istznu.org/index.php/journal/article/view/595/565>.

Бондаренко В.Г. Вільне козацтво Олександрівська у повстансько-партизанському русі (1917-1923 рр.). *Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету*. 2011. Вип.30. С.120-126. URL : http://old.istznu.org/dc/file.php?host_id=1&path=/page/issues/30/bondarenko.pdf.

Турченко Г.Ф. Запорізький край за доби Центральної Ради. *Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету*. 2009. Вип.25. С.7-21. URL : http://old.istznu.org/dc/file.php?host_id=1&path=/page/issues/25/25/turchenko.pdf.

Гвоздик В.С. Політична боротьба у Запорізькому регіоні у період Національної революції (1917 – початок 1918 рр.). *історичного факультету Запорізького національного університету*. 2009. Вип.25. С.21-42. URL : http://old.istznu.org/dc/file.php?host_id=1&path=/page/issues/25/25/gvozdyk.pdf.

Тема 9. Запорізький край у міжвоєнний період

Питання для обговорення

1. Зміни в аграрному секторі: від аграрної революції до колективізації.
2. Промисловий розвиток у 1920-х та сталінська індустріалізація кінця 1920-х – 1930-х рр..

3. Національно-культурне життя Запорізького краю у 1920-х рр.
4. Побут населення у 1920-ті – 1930-ті рр.

Література:

Ігнатуша О.О. Іноземні спеціалісти індустріальних новобудов Запоріжжя в умовах адміністративного тиску і політичних репресій (20 – 30-ті рр. ХХ ст.). *Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету*. 2012. Вип.32. С.228-239. URL : http://old.istznu.org/dc/file.php?host_id=1&path=/page/issues/32/ignatush.pdf.

Ігнатуша О.О. Запорізький формат міжнародної співпраці доби сталінської індустріалізації (кінець 20-х – 30-ті рр. ХХ ст.). *Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету*. 2011. Вип.31. С.151-154. URL : http://old.istznu.org/dc/file.php?host_id=1&path=/page/issues/31/ignatusha.pdf.

Ігнатуша О.О. Місце Запорізького індустріального комплексу в більшовицькій індустріалізації 20 – 30-х рр. ХХ ст. *Наукові праці історичного Запорізького національного університету*. 2011. Вип.30. С.126-137. URL : http://old.istznu.org/dc/file.php?host_id=1&path=/page/issues/30/ignatusha.pdf.

Штейнле О.Ф. Формування передвоєнних настроїв жителів Запорізької області: соціальний вимір (1920-ті – 1941 р.). *Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету*. 2013. Вип.35. С.138-145. URL : http://old.istznu.org/dc/file.php?host_id=1&path=/page/issues/35/shteinle.pdf.

Штейнле О.Ф. Керівна верхівка Запорізької області у 1939-1941 рр.: колективний портрет. *Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету*. 2011. Вип.30. С.73-78. URL : http://old.istznu.org/dc/file.php?host_id=1&path=/page/issues/30/shteinle.pdf.

Савченко І.В. Виховання дітей в українських селянських родинях Запорізького краю в 20- 30-х рр. ХХ ст. (за усними джерелами). *Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету*. 2010. Вип.29. С.142-144. URL : http://old.istznu.org/dc/file.php?host_id=1&path=/page/issues/29/savchenko.pdf.

Деркач Н.В. Мовні проблеми в Україні: історія та сучасність (на прикладі Запорізької області). *Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету*. 2010. Вип.28. С.334-339. URL : http://old.istznu.org/dc/file.php?host_id=1&path=/page/issues/28/.derkach.pdf.

Керечан В.Й. Національно-культурний опозиційний рух на Запоріжжі (друга половина 1980-х – 1991 р.). *Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету*. 2009. Вип.27. С.235-239. URL : http://old.istznu.org/dc/file.php?host_id=1&path=/page/issues/27/27/kerechan.pdf.

Фролов М.О. Запорізький край в адміністративно-територіальних реформах більшовицької влади 1920-х – 1930-х рр. *Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету*. 2009. Вип.25. С.63-67. URL : http://old.istznu.org/dc/file.php?host_id=1&path=/page/issues/25/25/frolov.pdf.

Ігнатуша О.М. Запорізький край на початку 20-х рр. ХХ ст.: адміністративні та соціально-політичні зміни. *Наукові праці історичного*

факультету Запорізького національного університету. 2009. Вип.25. С.68-75.
URL :

http://old.istznu.org/dc/file.php?host_id=1&path=/page/issues/25/25/ignatusha.pdf.

Дерман І.П. Інформативні можливості джерел з історії духовного і повсякденного життя населення Північного Приазов'я у 20 – 30-х рр. ХХ ст. (на прикладі с.Єлисеївка Приморського району Запорізької області). *Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету*. 2009. Вип.25. С.221-224. URL :

http://old.istznu.org/dc/file.php?host_id=1&path=/page/issues/25/25/derman.pdf.

Ткаченко В.Г. Засоби зв'язку Запорізького краю у міжвоєнний період. *Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету*. 2006. Вип.20. С.170-177. URL :

http://old.istznu.org/dc/file.php?host_id=1&path=/page/issues/20/20/tkachenko.pdf.

Лях С.Р. «Жаркое» на п'яту річницю жовтневої революції: деталі воєнно-політичного побуту на Запоріжжі у 1922 році. *Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету*. 2006. Вип.20. С.178-183. URL :

http://old.istznu.org/dc/file.php?host_id=1&path=/page/issues/20/20/lyakh2.pdf.

Ткаченко В.Г. Побут будівельників Запорізького індустріального комплексу (кінець 20-х – початок 30-х рр. ХХ ст.). *Наукові праці історичного факультету Запорізького державного університету*. 2004. Вип.18. С.197-204. URL :

http://old.istznu.org/dc/file.php?host_id=1&path=/page/issues/18/18/tkachenko.pdf.

Орлянський В.С. Новозлатопільський єврейський національний район (1929-1939 рр.). *Наукові праці історичного факультету Запорізького державного університету*. 2004. Вип.17. С.176-180. URL :

http://old.istznu.org/dc/file.php?host_id=1&path=/page/issues/17/17/orlyanskiy.pdf.

Тема 10. Запорізький край в період Другої світової війни

Питання для обговорення

1. Мобілізація та евакуація на території Запорізької області.
2. Окупаційний режим та життя населення в умовах окупації.
3. Рух Опору в Запорізькій області.
4. Звільнення краю.

Література:

Запорізький рахунок Великій війні. 1939-1945 / Ф.Г. Турченко, В.М. Мороко, О.Ф. Штейнле, В.С. Орлянський. Запоріжжя: Просвіта, 2013. 416 с.

Мороко В.М., Мороко В.В. Оборона Запорізького Придніпров'я: епізод 3. Евакуація. *Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету*. 2012. Вип. 32. С. 243-252. URL :

http://old.istznu.org/dc/file.php?host_id=1&path=/page/issues/32/moroko2.pdf.
Попов О.М. «...Несколько вражеских переправ», або качко творчість у висвітленні «оборони» Запоріжжя 1941 р. *Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету*. 2012. Вип. 32. С. 253-

256. URL :
http://old.istznu.org/dc/file.php?host_id=1&path=/page/issues/32/popov.pdf.
- Дєдков М.В., Спудка І.М. Стан та динаміка соціальної сфери на території Запорізької області у 1943-1945 рр. *Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету*. 2014. Вип. 38. С.164-168. URL :
http://old.istznu.org/dc/file.php?host_id=1&path=/page/issues/38/30.pdf.
- Попов О.М. Серпень 1941 року. Запорізька група військ. *Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету*. 2014. Вип. 38. С. 169-173. URL :
http://old.istznu.org/dc/file.php?host_id=1&path=/page/issues/38/31.pdf.
- Орлянський В.С. Новомиколаївське державне господарство у період окупації (1941-1943 рр.). *Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету*. 2014. Вип. 38. С. 174-179. URL :
http://old.istznu.org/dc/file.php?host_id=1&path=/page/issues/38/32.pdf.
- Князьков Ю.П. Коротка історія загальноосвітніх шкіл міста Запоріжжя періоду нацистської окупації (1941-1945 рр.). *Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету*. 2013. Вип. 37. С. 137-145. URL :
http://old.istznu.org/dc/file.php?host_id=1&path=/page/issues/37/knyazkov.pdf.
- Ігнатуша О.М. Релігійне життя Запорізького краю під час німецької окупації (1941-1944 рр.). *Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету*. 2013. Вип. 36. С. 151-169. URL :
http://old.istznu.org/dc/file.php?host_id=1&path=/page/issues/36/ignatusha.pdf.
- Перепада В.В. Гітлер у Запоріжжі: спроба реконструкції. *Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету*. 2013. Вип. 35. С. 145-149. URL :
http://old.istznu.org/dc/file.php?host_id=1&path=/page/issues/35/perepady.pdf.
- Винарчук Т.В. Жертви окупаційної влади на території Запорізької області у роки Другої світової війни. *Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету*. 2013. Вип.35. С.169-156. URL :
http://old.istznu.org/dc/file.php?host_id=1&path=/page/issues/35/vynarchu.pdf.
- Щур Ю.І. Похідні групи ОУН на території Запорізької області. *Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету*. 2012. Вип. 33. С. 135-144. URL :
http://old.istznu.org/dc/file.php?host_id=1&path=/page/issues/33/shchur.pdf.
- Штейнле О.Ф. Радянський Рух Опору на Запоріжжі (1941-1944 рр.). *Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету*. 2011. Вип. 31. С. 170-178. URL :
http://old.istznu.org/dc/file.php?host_id=1&path=/page/issues/31/shteinle.pdf.
- Спудка І.М. Економічна політика нацистського керівництва на території Запорізької області (за матеріалами окупаційної преси). *Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету*. 2011. Вип. 31. С. 189-194. URL :
http://old.istznu.org/dc/file.php?host_id=1&path=/page/issues/31/spudka.pdf.
- Спудка І.М. Система освіти часів окупації на території Запорізької області. *Наукові праці історичного факультету Запорізького національного*

університету. 2011. Вип. 30. С. 78-83. URL : http://old.istznu.org/dc/file.php?host_id=1&path=/page/issues/30/spudka.pdf.

Щур Ю.І. Діяльність ОУН-р у м.Запоріжжі у 1940-х рр. *Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету*. 2011. Вип. 30. С. 83-90. URL : http://old.istznu.org/dc/file.php?host_id=1&path=/page/issues/30/shchur.pdf.

Штейнле О.Ф. Запоріжжя 1941 р.: між історією та політикою. *Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету*. 2011. Вип. 30. С. 96-99. URL : http://old.istznu.org/dc/file.php?host_id=1&path=/page/issues/30/shteinle2.pdf.

Тема 11. Регіон у 1945-1991 рр.

Питання для обговорення

1. Промисловий розвиток регіону та екологічні проблеми.
2. Розвиток аграрного сектору.
3. Культурне та політичне життя краю.

Література:

Рошко І.М. Формування сучасного складу населення міст Запорізької області (1959-2001 рр.). *Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету*. 2014. Вип.38. С.247-255. URL : http://old.istznu.org/dc/file.php?host_id=1&path=/page/issues/38/46.pdf.

Марчук В.В. Боротьба селян за землю в Запорізькій області в 1945-1952 роках. *Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету*. 2009. Вип.25. С.110-114. URL : http://old.istznu.org/dc/file.php?host_id=1&path=/page/issues/25/25/marchuk.pdf.

Іваницька С.Г. Народний Рух та влада на Запоріжжі в період перебудови (кінець 1989 – серпень 1991 років): за матеріалами приватних архівів учасників подій. *Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету*. 2009. Вип.25. С.115-125. URL : http://old.istznu.org/dc/file.php?host_id=1&path=/page/issues/25/25/ivanycka.pdf.

Турченко Ф.Г. Русифікація, дерусифікація націєтворення у Запорізькому регіоні. *Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету*. 2009. Вип.25. С.126-134. URL : http://old.istznu.org/dc/file.php?host_id=1&path=/page/issues/25/25/turchenko2.pdf.

Каганов Ю.О., Ясеницький О.Я. Екологічна проблема у контексті суспільно-політичної ситуації у Запорізькій області (друга половина 1980-х – 1991 р.). *Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету*. 2009. Вип.25. С.135-142. URL : http://old.istznu.org/dc/file.php?host_id=1&path=/page/issues/25/25/kaganov.pdf.

Турченко Ф.Г. Запоріжжя на шляху до себе. (Минуле і сучасність в документах та свідченнях учасників подій). Запоріжжя: Просвіта, 2009. 368 с.

Турченко Ф.Г. ГКЧП і проголошення незалежності України: погляд із Запоріжжя. Запоріжжя : Просвіта, 2011. 132 с. (тезисний виклад URL : http://www.istpravda.com.ua/reviews/4e5934ae2ccc1/view_texts/).

Тема 12. Запорізька область на межі тисячоліть

Питання для обговорення

1. Проблеми у розвитку економіки краю.
2. Повсякдення населення області у «голодні» 90-ті.
3. Освіта у 1990-х рр.

Література:

Мороко В.М., Мороко В.В. Промисловість Запоріжжя як дзеркало пострадянської економічної трансформації. *Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету*. 2014. Вип. 41. С.110-124. URL : http://old.istznu.org/dc/file.php?host_id=1&path=/page/issues/41/22.pdf.

Тема 13. Край у ХХІ ст.

Питання для обговорення

1. Політичні події в області.
2. Особливості економічного розвитку.
3. Релігійне та культурне життя.

Література:

Мороко В.В. Парламентські вибори 2012 р. в Запорізькій області: хід, тенденції та наслідки. *Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету*. 2013. Вип.35. С.224-229. URL : http://old.istznu.org/dc/file.php?host_id=1&path=/page/issues/35/moroko.pdf.

Марчук В.В. Провладний політичний табір в ході підготовки до президентських виборів 2004 року (за матеріалами ЗМІ Запорізького регіону). Частина 1. *Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету*. 2011. Вип.30. С.52-59. URL : http://old.istznu.org/dc/file.php?host_id=1&path=/page/issues/30/marchuk.pdf.

Марчук В.В. Провладний політичний табір в ході підготовки до президентських виборів 2004 року (за матеріалами ЗМІ Запорізького регіону). Частина 2. *Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету*. 2011. Вип.31. С.212-219. URL : http://old.istznu.org/dc/file.php?host_id=1&path=/page/issues/31/marchuk.pdf.

Марчук В.В. Запорізький регіон напередодні «Помаранчевої революції». *Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету*. 2010. Вип.29. С.238-242. URL : http://old.istznu.org/dc/file.php?host_id=1&path=/page/issues/29/marchuk.pdf.

Савчук Т.Г. Соціальна практика п'ятидесятників у Запорізькій області (кінець ХХ – початок ХХІ ст.). *Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету*. 2009. Вип.25. С.142-146. URL : http://old.istznu.org/dc/file.php?host_id=1&path=/page/issues/25/25/savchuk.pdf.

Омельченко А.В. Зовнішньоекономічні зв'язки Запорізького регіону на сучасному етапі. *Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету*. 2009. Вип.25. С.154-157. URL : http://old.istznu.org/dc/file.php?host_id=1&path=/page/issues/25/25/omelchenko.pdf.